

بالارفتن از درخت ممنوعه

۲۸ نکته‌ی تربیتی از
قصه‌ی حضرت آدم (ع)

ناصر نادری
تصویرگر: نسیم نوروزی

اشاره

یکی از قصه‌های اسرارآمیز قرآن کریم قصه‌ی حضرت آدم (ع) و همسرش حواست. آدم نخستین بشر و پدر نوع انسان است. مفسران قرآن نام آدم را مشتق از «ادیم‌الارض» می‌دانند، زیرا او از «خاک سطح زمین» آفریده شده است. نام «حوا» همسر حضرت آدم، را نیز مشتق از حی می‌دانند؛ چرا که او مادر همه‌ی انسان‌ها است.

کلمه آدم، ۲۵ بار در قرآن به کار رفته است؛ ۱۷ بار به شکل «آدم» و ۸ بار به شکل «بنی آدم». در سوره‌های اعراف، اسراء، کهف و طه، سرگذشت حضرت آدم با ذکر نام بیان شده است، ولی در سوره‌های حجر و ص، سرگذشت وی بدون ذکر نام آمده است.

در این شماره به ۲۸ نکته‌ی تربیتی از قصه‌ی حضرت آدم (ع) اشاره می‌کنیم. با ما همراه شوید!

فرازهای مهم داستان حضرت آدم در قرآن کریم

- آفرینش آدم از خاک و دمیدن از روح خدا در او
- تعلیم و آموختن اسما و حقیقت موجودات به آدم
- سجده‌ی فرشتگان در برابر آدم، به فرمان خدا
- تکبر ابلیس و سرپیچی کردن او از فرمان خدا و سجده نکردنش به آدم
- سکونت در بهشت و آفرینش حوا و نهی شدن از نزدیک شدن به شجره‌ی ممنوعه
- وسوسه کردن ابلیس و سرپیچی آدم و حوا از دستور خدا
- پشیمانی و توبه‌ی آدم و حوا و برگزیده شدن آدم به پیامبری از جانب خدا
- هبوط به زمین و به دنیا آمدن فرزندان آدم و حوا

نکته‌های تربیتی

- «و چون پروردگارت به فرشته‌ها گفت: من در زمین جانشینی می‌آفرینم، گفتند: آیا کسی را می‌آفرینی که در آنجا فساد کند و خون‌ها بریزد، حال آنکه ما به ستایش تو تسبیح می‌گوییم و تو را تقدیس می‌کنیم؟»
- گفت: «من آن دانه که شما نمی‌دانید» (بقره: ۳۰)
- ذات و ماهیت انسان به‌عنوان «اشرف مخلوقات» لایق شأن جانشینی خداست. (من در زمین جانشینی می‌آفرینم)
- خدا فضای پرشگرتی را برای فرشته‌ها ایجاد می‌کند. (گفتند: آیا کسی را می‌آفرینی که در آنجا فساد کند...)
- «خداوند همه‌ی اسما (حقایق و رازها و نام‌های همه‌چیز) را به آدم آموخت. سپس آن‌ها را به فرشته‌ها عرضه داشت و گفت: اگر راست می‌گویید، مرا به نام‌های این‌ها خبر دهید» (بقره: ۳۱).
- انسان برای دریافت همه‌ی علوم قابلیت و استعداد دارد. (همه‌ی اسما)
- فضیلت انسان، علاوه بر عبادت، علم نیز است. (... به آدم آموخت)
- معلم واقعی خداوند است و بقیه‌ی ابزار و افراد، زمینه‌های تعلیم هستند. (خداوند... آموخت)
- «فرشته‌ها گفتند: «پاک و منزهی تو، برای ما چیزی جز آنچه به ما آموخته‌ای، دانش نیست، تویی دانای حکیم» (بقره: ۳۲).

- اعتراف به نادانی شروع دانایی است، (برای ما جز آنچه به ما آموخته‌ای دانشی نیست).
- آموزنده‌ی واقعی علم خداست (آنچه به ما آموخته‌ای).
- «گفت: ای آدم! آن‌ها را از نام‌هایشان آگاه کن و چون از آن نام‌ها آگاهشان کرد، خدا گفت: آیا به شما نگفتم من نهان آسمان‌ها و زمین را می‌دانم و بر آنچه آشکار می‌کنید و پنهان می‌داشتید، آگاهم!» (بقره: ۳۲)
- باید به استعدادهای شایسته امکان شکوفایی و بروز داد. (از آن نام‌ها آگاهشان کرد)
- «و به فرشته‌ها گفتیم: آدم را سجده کنید. همه سجده کردند جز ابلیس که تکبر ورزید و برتری جست و او از کافران بود» (بقره: ۳۴).
- تکبر و جسارت سرچشمه‌ی همه‌ی بدی‌هاست. (جز ابلیس که تکبر ورزید)
- «و گفتیم: ای آدم! خود و زنت در بهشت جای گیرید. و هر چه خواهید، و هر جا که خواهید، از ثمرات آن به خوشی بخورید و به این درخت نزدیک نشوید که به زمره‌ی ستمکاران درآید» (بقره: ۳۵).
- پیش از منع کردن یک فرد از کاری، لازم است راه‌های درست و سالم ارائه شود و سپس از کار زشت نهی گردد. (از ثمرات آن به خوشی بخورید... به این درخت نزدیک نشوید)
- تخلف از ارشادهای خدا ظلم کردن به خود است (که به زمره‌ی ستمکاران درآید)
- «سپس شیطان آن دو را به خطا واداشت و از بهشتی که در آن بودند بیرون راند. گفتیم: پایین بروید، برخی دشمن دیگر، و قرارگاه و جای برخورداری شما تا روز قیامت در زمین باشد» (بقره: ۳۶).
- اگر انسان تحت نفوذ وسوسه‌های شیطان باشد، از مقامات الهی محروم می‌شود (گفتیم: پایین بروید)
- «آدم از پروردگارش کلمه‌ای چند فرا گرفت. پس خدا توبه‌ی او را پذیرفت، زیرا او توبه‌پذیر و مهربان است.» (بقره: ۳۷)
- القای مسیر توبه از شئون ربوبیت خداست.
- عذرپذیری خداوند همراه با رحمت است نه عتاب و سرزنش (توبه‌پذیر و مهربان است)

«گفتیم: همه از بهشت فرو شوید. پس اگر از جانب من راهنمایی برایتان آمد، بر آن‌ها که از راهنمایی من پیروی کنند، بیمی نخواهد بود و خود اندوهناک نمی‌شوند» (بقره: ۳۸).

□ گاهی دامنه‌ی تأثیرات نیک و بد یک کار برای همه‌ی نسل‌ها باقی می‌ماند (همه از بهشت فرو شوید)

□ با یک لغزش انسان نباید او را رها کرد، زیرا او قابل ارشاد است. (از راهنمایی‌های من پیروی کنند، بیمی نخواهد بود)

□ انسانی که هدایت می‌شود، دارای آرامش است (بر آن‌ها که از راهنمایی من پیروی کنند، بیمی نخواهد بود)

«و داستان راستین دو پسر آدم را برایشان بخواند. آن‌گاه که قربانی کردند، از یکی‌شان پذیرفته شد و از دیگری پذیرفته نشد. گفت: تو را می‌کشم! گفت: خدا فقط قربانی را از پرهیزکاران می‌پذیرد» (مائده: ۲۷).

□ تاریخ را باید برای عبرت‌آموزی خواند. (... برایشان بخوان)

□ تاریخ از افسانه‌ها جداست. (داستان راستین)

□ حسادت تا مرز برادرکشی جلو می‌رود. (تو را می‌کشم)

□ ملاک پذیرش کارها، پرهیزکاری است. (خدا قربانی پرهیزکاران را می‌پذیرد)

□ تفاوت در پذیرش یا عدم پذیرش از جانب خداوند، براساس حکمت است نه تبعیض. (از پرهیزکاران)

□ به آدم زشتکار هم باید منطقی پاسخ داد. (خدا فقط قربانی را از پرهیزکاران می‌پذیرد)

«و نفسش او را به کشتن برادر ترغیب کرد و او را کشت و از زیانکاران شد» (مائده: ۳۰).

□ فطرت پاک انسان از آدم‌گشی بیزار است، ولی نفس این کار را جلوه می‌دهد و انسان را به قتل کردن او می‌دارد. (او را به کشتن برادر ترغیب کرد)

«خدا کلاغی را او داشت تا زمین را بکاوَد و به او بیاموزد که چگونه، جسد برادر خود را پنهان سازد. گفت: وای بر من که نتوانم مانند این کلاغ باشم و پیکر برادرم را دفن کنم، و در زمره‌ی پشیمانان در آمد» (مائده: ۳۱).

□ گاهی حیوانی مثل کلاغ مأمور خدا می‌شود. (خدا کلاغی را واداشت)

□ انسان حتی از کلاغ هم می‌آموزد. (مانند این کلاغ باشم)

□ بیشتر آموزش‌های بشر از طریق آموزش تجربی - حسی است. (این کلاغ)

□ احساس پشیمانی و ندامت نشانه‌ی حق‌طلبی فطرت آدمی است. (در زمره‌ی پشیمانان در آمد)

منابع

۱. محسن قرآنی، تفسیر نور (دوازده جلدی). مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن. چاپ اول. تهران. ۱۳۷۵.
۲. محمد حسینی، ریخت‌شناسی قصه‌های قرآنی. انتشارات ققنوس. چاپ اول. تهران. ۱۳۸۲.
۳. گروه مترجمان، دایرةالمعارف قرآن (تاکنون سه جلد). انتشارات حکمت، چاپ اول. تهران. ۱۳۹۳.
۴. شوقی ابوخلیل. اطلس قرآن. ترجمه محمد کرمانی. انتشارات به‌نشر. چاپ اول. مشهد. ۱۳۸۸.
۵. محسن معینی. فرهنگ امثال و تعابیر قرآنی. نشر فرهنگ معاصر. چاپ اول. تهران. ۱۳۹۲.
۶. بهاء‌الدین خرمشاهی. قرآن شناخت. نشر طرح نو. چاپ اول. تهران. ۱۳۷۴.

